

TABUKA

Landsforeningen for
nuværende og tidligere anbragte

18. august 2009

Overgreb mod anbragte børn kan også ske i Danmark – men de kan forebygges!

Til Folketingets socialudvalg:

Den statslige Ryan-kommission i Irland har afsløret grufulde overgreb, begået på katolske børnehjem fra 1930-erne indtil i dag. Mere end 30.000 børn har været udsat for grove seksuelle overgreb og omfattende og ofte sadistiske straffe på børnehjemmene. De er således blevet indespærret, pryglet, sparket, sultet og ydmyget. Det er selvfølgelig helt uacceptabelt.

Vi er i Danmark meget, meget langt fra uhyrlighederne i Irland, men desværre har vi også her en diskussion, som vi må tage.

Politiken har i juni beskrevet de overgreb, som 'Godhavndrengene' har været udsat for. Artiklerne viser, at der i Danmark tidligere har været vold og ydmygelser. Landsforeningen TABUKA støtter 'Godhavndrengenes' krav om en grundig undersøgelse af forholdene og om undskyldning og i de grove sager erstatning til dem, der har været udsat for overgreb.

Men vi bliver nødt til også at undersøge forholdene i dag for at forhindre, at der sker overgreb på børn, der er anbragt nu. Som anbragt er man ekstremt udsat for at rammes af andre menneskers overgreb. Psykologisk, voldeligt og seksuelt. Og desværre ved vi, at det ikke kun er historie.

I bogen 'TABUKA, tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge' har vi afdækket en række overgreb. I 'TABUKA-projektet', der var finansieret af Socialministeriet, og som omfattede 39 tidligere anbragte, fortalte flere, at de under en anbringelse var udsat for overgreb. Eksemplerne er først og fremmest fra plejefamilier, hvor plejebørnene trivedes dårligt, og hvor de f.eks. var magtesløse overfor deres plejesøskendes mobning, undertrykkelse eller seksuelle overgreb. Enkelte fortæller også om plejeforældre, der har ydmyget dem massivt, slået dem eller antastet dem seksuelt. Det var chokerende for os at finde adskillige sådanne eksempler i en gruppe på kun 39 personer, og at nogle af dem var fra dette årti. Vi vedlægger en kopi af kapitel 13 fra bogen, hvor overgrebene er omtalt.

TABUKA

Landsforeningen for
nuværende og tidligere anbragte

Et andet eksempel er den sag, som blev afsløret i Skælskør i 2005, og som endte med, at ejeren af et lille opholdssted i maj 2008 blev idømt 5 års fængsel for systematiske seksuelle overgreb og udsultning af fire anbragte piger. Overgrebene havde stået på fra 1999, og tilsynet havde svigtet totalt. Vi vedlægger nogle artikler fra Ekstrabladet om sagen.

Et tredje eksempel er helt aktuelt. I Landsforeningen TABUKA møder vi ind imellem nuværende og tidligere anbragte, der har været udsat for overgreb. Det gælder blandt andet en ung pige, A, hvis anbringelse netop er ophørt. Hun har blandt andet været på en heldags-skole, hvor hun og de andre anbragte var udsat for mange voldsomme magtanvendelser, der både var ulovlige og traumatiserende. Vi vedlægger et resumé af sagen som yderligere dokumentation til dette brev.

Vi tror ikke, at der er mange overgreb mod anbragte børn i dag. I de allerfleste tilfælde arbejder anbringelsesstedet ansvarligt for børnene, og overgreb sker ikke. Men vi er sikre på, at de findes, og at ingen faktisk ved, hvor ofte de forekommer. Vi mener heller ikke, at det nuværende system stadig ikke er godt nok til at forebygge overgreb og til at gribe ind, hvis det sker. Og vi er sikre på, at overgreb kan forebygges, hvis alle realistisk erkender, at de forekommer, og reglerne, den faglige kultur og tilsynet indrettes efter den erkendelse.

Med klare regler, klare politiske signaler og uddannelsesinitiativer skal man skabe en kultur, så alle tør se risikoen i øjnene. Overgreb vokser ud af tabuer og tavshed. Det er ikke sjovt at tale om, at f.eks. en plejefamilies søn eller nabo kan begå overgreb mod en pige, der er anbragt i familien. Eller at de andre børn eller en pædagog på institutionen kan. Men man må skabe åbenhed om det, for når man ser risikoen i øjnene, kan man tage hånd om den. Og man skal huske, at åbenhed også beskytter de mennesker – f.eks. en plejefamilies egen søn – der måske ellers kunne glide ud i noget, der ender som overgreb.

Landsforeningen TABUKA foreslår med denne henvendelse en række konkrete skridt for at afdække overgreb og dårlig behandling under anbringelser og for at forebygge, at de sker. Vi mener, at Barnets reform er en oplagt anledning til at tage disse skridt. Vi foreslår:

- **Børnesamtalen:** De ansvarlige myndighedspersoner – sagsbehandler, familieplejekonsulent osv. – skal tale jævnligt og fortroligt med de anbragte børn. Der skal være en god og sikker kontakt til barnet: ved møder, telefonisk, med sms'er, med e-mails osv. Der skal være 'hul igennem', og de ansvarlige skal have tiden til at skabe det. De nuværende regler sikrer ikke samtalen med anbragte børn. Man kan nøjes med et enkelt møde om året. Reglerne må derfor ændres, så der er sikkerhed for flere direkte møder og for, at børnene hele tiden kan nå de ansvarlige pr. telefon, e-mail eller sms.
- **Rettigheder:** Både børnene og forældrene skal kunne bede om at få problemer taget op eller klage, hvis der sker noget. Derfor skal de informeres ordentligt om deres rettigheder, især om, hvad de skal gøre, hvis de oplever urimeligheder eller overgreb. Informationen om rettigheder er meget utilstrækkelig i dag, så den bør forbedres.
- **Tilsynet:** Tilsynet skranter mange steder i dag. Det skal fungere. I det individuelle tilsyn skal der som nævnt ovenfor være flere obligatoriske besøg og regler om kontakt og samtale mellem barnet og myndighedspersonerne. Samtidig skal kommunernes generelle tilsyn med opholdssteder og døgninstitutioner strammes op. Kommunerne skal gennemføre et grundigt pædagogisk tilsyn og tjekke, om anbringelsesstedet for-

TABUKA

Landsforeningen for
nuværende og tidligere anbragte

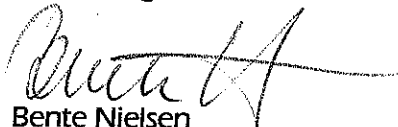
står, at der er risiko for overgreb, og om der er et beredskab mod det. Kommunerne skal også åbne de lukkede pædagogiske miljøer, der kan udvikle sig på nogle institutioner, fordi lukkethed rummer kimen til overgreb.

- **Barnets støtteperson:** Landsforeningen TABUKA har i en tidligere henvendelse peget på, at der bør indføres en fast 'barnets støtteperson' for anbragte børn. Personen skal følge barnet gennem længere tid som en fortrolig og fast kontakt og støtte. Det er indlysende, at det vil styrke forebyggelsen af overgreb, fordi barnet så vil have en sikker voksen at tale med om eventuelle problemer på anbringelsesstedet.
- **Statslig undersøgelse:** Den danske stat bør som i Norge og Sverige lave en undersøgelse af, hvad der er sket af overgreb i døgninstitutioner, opholdssteder og plejefamilier. Undersøgelsen skal rumme et kontaktsted, hvor nuværende og tidligere anbragte kan henvende sig om overgreb, så vi kan bryde det tabu, der skjuler nogle af dem.
- **Undskyldning og erstatning:** De, der har været udsat for overgreb eller uacceptabel behandling, må have mulighed for at få erstatning eller en undskyldning. I forberedelsen af den statslige undersøgelse må det afklares, hvornår der skal ydes erstatning eller gives en undskyldning.
- **Psykologhjælp:** Mennesker, der har været udsat for overgreb under en anbringelse skal have ret til psykologhjælp, så de kan komme over de traumer, overgrebene har givet dem. De skal kunne bede om hjælpen, når de har behov for den. Det kan være lang tid efter, at det er sket, fordi de ikke er i stand til at forholde sig til det før.
- **Børnetalsmand:** Landsforeningen TABUKA støtter Børnerådets forslag om en børnetalsmand, der skal have beføjelser, der ligner ombudsmandens. Vi tror, at en børnetalsmand, der har åben telefon og e-mail, og som bliver kendt af anbragte børn, af deres forældre og af fagpersoner omkring børnene, kan få stor betydning netop i situationer, hvor der sker overgreb eller urimelig behandling.

Endelig må man gå regler og vejledninger om anbringelser igennem ud fra den viden man får, efterhånden som en statslig undersøgelse afdækker, hvornår og hvordan der sker overgreb. Klare regler og vejledninger er en forudsætning for en sikker forebyggelse.

Og vi er som nævnt sikre på, at overgreb i meget stort omfang kan forebygges. Der er meget få rigtigt brodne kar i anbringelsessystemet. Overgreb udvikles først og fremmest af lukkethed og ved dannelse af syge kulturer på anbringelsesstederne. Det kan ændres, hvis der politisk kommer klare regler og initiativer. Det kan etablere det beredskab og den åbenhed, der skal til for at forebygge.

Med venlig hilsen

Bente Nielsen

Formand for TABUKA, Landsforeningen for nuværende og tidligere anbragte

Uddrag af bogen "TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge" fra Pædagogisk Centrum 2005:

Kapitel 13.

Dårlig behandling og overgreb. Tilsyn med anbragte børn

A. Overgreb under anbringelsen

...

Da projektgruppen forberedte interviewene, besluttede vi, at spørgsmål om seksuelle overgreb ikke skulle indgå i 'spørgeguiden'. Vi gik på det tidspunkt ud fra, at der ville være tale om overgreb inden anbringelsen, og vi mente, at direkte spørgsmål var uetiske. De kunne åbne for forhold, som deltagerne ikke ønskede at drøfte, og som man ikke ville kunne hjælpe dem med, hvis der blev åbnet for meget traumatiske forhold. Det har vist sig, at det var en alvorlig fejlslutning. Mange har alligevel talt om seksuelle overgreb og andre overgreb inden anbringelsen, og efterhånden som arbejdet med TABUKA er skredet frem, er der også blevet fortalt om overgreb eller meget dårlig behandling *under* anbringelsen. Men især omtalen af seksuelle overgreb under anbringelsen er sket på tomandshånd og i uformelle samtaler og kun i meget begrænset omfang i gruppearbejdet. På den baggrund drøftede vi på et generelt plan problemet med overgreb under anbringelsen ved fællesmøder for alle deltagere efter konferencerne. Der var enighed om, at det er af stor betydning at skrive om det, men at det naturligvis er den enkeltes afgørelse, om vedkommende vil have det frem. Deltagerne er derfor blevet opfordret til at kontakte medlemmer af projektgruppen, hvis de ønskede at fortælle om overgreb under anbringelsen. Det kunne så blive beskrevet i særligt anonymiseret form. Enkelte har brugt den mulighed, blandt andet ved at skrive selv, og det, de har fortalt eller skrevet, indgår i dette afsnit sammen med de oplysninger, der kom frem under gruppearbejdet på konferencerne. Flere af dem, der har henvendt sig til projektgruppen, har aldrig talt om disse overgreb før, og nogle har understreget, at det er særlig svært at tale om det, der er sket under anbringelsen. Beretningerne fra fem kvinder er efter deres ønske særskilt anonymiseret.

Ud fra TABUKA-materialet kan man ikke sige, hvor ofte, der er tale om overgreb mod børn, der er anbragt. Vi kan end ikke sige, hvor ofte det er sket overfor deltagerne i TABUKA, for der er ikke sket en systematisk drøftelse af det. Der er i dette kapitel en del oplysninger om overgreb, så vi kan sige, at vi ved, at problemet har været der, og at det størrelsesmæssigt ikke er betydningsløst. Men vi kan ikke sige, hvor stort det har været.

Hvornår er det overgreb – og hvornår dårlig 'normal praksis'?

Hvornår er noget et overgreb? Eller en krænkelse? Det skal ikke defineres her, det rummer en selvstændig diskussion. Men der er situationer, som man i enhver definition må betegne som krænkelse eller overgreb. Ulriks historie i kapitel 9 rummer nogle. De seksuelle overgreb, der nævnes nedenfor, er det ligeledes. Men der er også situationer, der ligger i en 'gråzone', hvor man kan diskutere, om det er overgreb, grænseoverskridende adfærd eller svigt eller fejl: De groveste tilfælde, hvor børn er blevet overset eller ikke er blevet informeret og inddraget; de mest pludselige og dårligt gennemførte anbringelsessituationer og hjemgivelser; de værste eksempler på unødvendige brud på slægtsbånd; de værste eksempler på, at voksne har ignoreret mobning i skolen; de værste eksempler på, at unge er efterladt alene ved starten til voksenlivet osv. – sådanne situationer nærmer sig noget, der kan kaldes overgreb. Grænsen er flydende, men nogle af de situationer, som systemet måske ville definere som kritisabel 'normal' praksis, er blevet oplevet af børnene som noget, der kan betegnes som overgreb. Nogle eksempler kan belyse det.

Et forløb, hvor en ung pige var knyttet til en pædagog og en psykolog på en institution, men blev tvunget til at bryde med dem, da hun flyttede til en "privat institution", blev hende oplevet alvorligt, fordi det afskar hende fra nogle meget vigtige voksne i hendes liv. For institutionen opfattedes det tilsyneladende som en normal pædagogisk praksis for at sikre, at hun brugte stedets pædagoger. Men hun oplevede det som et voldsomt indgreb i sit liv.

Tilsvarende kan pædagogerne måske opleve det, én oplevede som meget pinefuldt, som en normal og acceptabel pædagogisk praksis:

Frederik: "Når nogle børn havde lavet noget galt, og pædagogerne ikke kunne opklare det, så var en simpel afstraffelse simpelthen at straffe os alle sammen på én gang... Det var meget, meget pinefuldt. Vi kunne bare sidde der i halve timer, helt stille, ligesom stilleleg: Ind i lokalet, sidde på stole, indtil vedkommende, der havde gjort det, meldte sig."

Én fortæller om sin tid i familieplejen, at "jeg kan slet ikke forstå, at jeg kan have haft det, som jeg havde det. Det var frygteligt. Det var som et mareridt. Jeg kan ikke forstå, at nogen kan leve i sådan et sort hul." Hun fortæller om den plejefamilie, hvor hun var i næsten tolv år:

Nanna: "[Der har] været det skel fra dag et, den dag vi kom ind i plejefamilien. Der var et skel mellem rigtige forældre og ikke rigtig rigtige børn. Der har været en kæmpe mur imellem os. Vi var ikke deres. Det skulle vi jo lige huske. Og jeg ved ikke, hvad jeg ville gøre, hvis jeg ikke havde kendt min far og min mor. Når man kom ind til dem, følte man sig mere hel på en eller anden måde. Det gjorde jeg aldrig, når jeg var i min plejefamilie, for det var et helt andet liv, som jeg aldrig ville kunne vænne mig til."

Hun følte sig "sådan lidt hjemløs, sådan mere eller mindre. Jeg var jo aldrig hjemme. Jeg fik jo altid at vide, at det ikke var mit hjem. Det lå altid mellem linierne: 'Det her er ikke dit hjem, Nanna.'" Hun forsøgte i de første år at signalere til omgivelserne, at hun

ikke kunne leve i den familie, men opgav, da de tilsynsførende ikke hørte det. Det skabte kun konflikter mellem hendes far og plejefamilien, da han voldsomt prøvede at gøre noget ved det. Resultatet var, at hun først efter ni år fik en tilsynsførende, som hun gradvist turde åbne sig for, og som øjeblikkeligt flyttede hende til en anden plejefamilie, da hun endelig fortalte om situationen.

En anden fortæller også om så grundlæggende skævheder i livet i den plejefamilie, hun voksede op i, fra hun var to år, at det er svært at kalde det andet end overgreb:

Henriette: "Jeg har fået lov til en del mere end mine [pleje]søskende. Jeg har fået lidt mere frihed eller mere materiel frihed. Jeg har fået nogle børnepenge, og jeg har fået lov til at være lidt længere ude om aftenen... Det har de ikke kunnet lide, for de har fået det modsatte, og der var nogle problemer i familien, før jeg kom. Min plejefar har drukket lidt for meget, og mine [pleje]søskende tog ligesom ansvar for mine plejeforældre. Og da jeg så kom ind i familien, så havde jeg ligesom den funktion, at nu skulle al opmærksomhed rettes mod mig, og nu skulle det bare være fryd og gammen, og så fejede vi alt andet ind under gulvtæppet... Det ville mine [pleje]søskende ikke have, at jeg snakkede om, for det er noget, de aldrig har kunnet konfrontere sig selv med eller arbejde med... Derfor har de kritiseret mig meget. Hver gang, jeg var god til et eller andet, så kritiserede de mig for det... Der var aldrig nogen accept, hvis jeg forsøgte at sige nej og ikke ville kritiseres. Så vidste jeg godt, at det ville blive meget værre, og at mine [pleje]forældre ville gå ind og støtte mine [pleje]søskende... Nogle af de ting, jeg har haft sværest ved at affinde mig med, er de ydmygelser, jeg oplevede fra mine [pleje]søskende og fra mine [pleje]forældre, og at mine [pleje]forældre bare sagde, at det var i orden. Mine [pleje]søskende måtte gerne gøre sådan og sådan, og det skulle jeg bare finde mig i. Det har været sådan i min [pleje]familie, at man ikke måtte vise følelser. Man må helst ikke være kvinde, hvis man kan undgå det... Men sådan noget som at føle den ydmygelse - det er jo ikke, fordi det er særlig fedt at føle. Der har også været mange gange, hvor jeg ikke har kunnet sige nej over for mine [pleje]søskende, og hvor jeg bare har ydmyget mig selv og sådan nogle forfærdelige ting. Jeg fandt forholdsvis hurtigt ud af, at: 'OK, her er altså min profil eller min funktion i den her familie.' Og så kunne jeg finde ud af at styre uden om for mange store problemer og konflikter ved at acceptere, at her er den rolle, jeg har, og det er den rolle, mine søskende har, og så skal jeg bare sige ja og sådan noget, og så lader de mig være i fred for det meste... I min plejefamilie skulle jeg rende rundt og føle og tjekke alle rollerne ud og sikre mig - altså altid have følehornene ude. For mig har det været en virkelighedsflugt altid at tilpasse mig til min [pleje]mor - om hun nu var sur på min [pleje]far, og om min [pleje]far var lidt ustabil og sådan - og at lytte til mine [pleje]søskende og finde ud af tingene. Igennem hele mit forløb med mine plejeforældre føler jeg mig utrolig distanceret fra dem, og jeg føler ikke, at jeg har noget tilfælles med dem overhovedet. Eller at jeg overhovedet følelsesmæssigt kan komme tæt på dem... Så jeg fandt faktisk min kerne - den person, jeg var - fordi jeg hele tiden blev presset eller kom så meget i kontakt med andre folks liv. Eller med mine [pleje]forældres liv. Jeg så, hvad der var af problemer i deres liv, og hvordan de

undertrykte dem og lod det gå ud over deres egne børn. Og ved at jeg så deres liv, kunne jeg ligesom se mit eget spejle. Det, at de var så forskellige fra mig, gjorde at jeg kunne se mig selv meget klart.”

....

Institutioner og opholdssteder - overgreb fra andre børn

Uanset usikkerheden om, hvad der kan betegnes som overgreb, så er der eksempler, som ligger uden for 'gråzonen'. Én fortæller om overgreb på en institution, hvor de andre børn havde en forkærlighed for sadistiske lege, ”og så var det bare mig, der var offer hver gang.” Han fik i de to et halvt år, han var på institutionen, mange tæv og blev mishandlet af de andre børn, uden at pædagogerne greb ind. Enkelte fortæller om seksuelle overgreb fra andre børn på institutionerne. Én fortæller:

Kvinde i 40-erne: ”Jeg var nok mellem fire og seks år, da en af de store drenge på børnehjemmet - han var en 15-16 år - spurgte mig, om vi skulle lege gemmeleg. Det var jeg med på. På et tidspunkt gemte jeg mig ude på et toilet, og da han fandt mig, tog han mine bukser ned og begyndte at kæle for min numse. Fra den dag udviklede det sig til, at han ville lege far, mor og børn nede i kælderen. Jeg fandt hurtigt ud af, at det var forbudt, for jeg måtte aldrig sige noget til de voksne. Jeg var ikke tryk ved legene, for det var altid noget med, at jeg skulle have bukserne af. Men det gav mig jo samtidig opmærksomhed, hvilket jeg higede meget efter. Jeg begyndte at gøre, hvad jeg kunne for at undgå at være alene med ham, og en dag sagde jeg til en af de voksne: 'Ib vil bolle med mig.' Hun svarede: 'Det må han spørme ikke' - men hun gjorde ikke mere ved det. Derefter fortalte jeg det ikke mere til nogen. Børnehjemmet havde lavet nogle små haver, som vi børn kunne få lov at passe. Jeg ville utroligt gerne have en, så jeg spurgte pædagogerne om det. De henviste mig til en dreng, der stod for haverne. Det var ham, som tidligere havde misbrugt mig. Jeg spurgte ham, og han sagde, at det kunne jeg godt, hvis jeg ville bolle med ham. Så skulle jeg ikke have nogen have. Jeg ville meget gerne have haft en have, og det viser lidt om mit mod, at jeg tog mod til mig og spurgte, om jeg måtte få det. Jeg kunne have valgt at sige, at det var lige meget, så var jeg sluppet for konfrontationen med ham. Sådan gik der nogle år, hvor jeg forsøgte at undgå ham, men hvor faren altid hang over mit hoved. Det var meget belastende. Da han rejste, gik der måske et par år, hvor jeg havde fred, men så dukkede der en anden dreng op. Han ville hele tiden have, at jeg skulle røre ved hans tissemand, indtil han fik udløsning. Han prøvede også at få mig til andre ting, men det ville jeg ikke. Det sluttede, da han rejste, og jeg endelig fik fred. Da var jeg vel ni til elleve år. De oplevelser har jeg lagt bag mig, og jeg har forståelse for, at jeg var et sted, hvor mange børn havde det skidt, så de ikke havde forståelse for hinandens grænser. Det undrer mig, at jeg ikke blev taget alvorligt, og at pædagogen ikke så mit signalflag, da jeg blafrede det lige op i ansigtet på hende... Når jeg taler om min anbringelse, taler jeg tit om, at jeg kom fra én fare til en anden. På børnehjemmet fik jeg tryghed - jeg fik mad hver dag, tøj på

kroppen og voksne, der var der i forhold til opdragelse, lektier osv. - men de beskyttede mig ikke mod det psykiske pres, jeg levede under. Jeg skulle hele tiden se mig over skulderen for at se, hvem der var der."

En fortæller om en oplevelse på et opholdssted (hun taler om en "privat institution"):

Engelise: "Et af de børn, der også var anbragt, hvor jeg var, ...forbrød sig mod mig flere gange, da jeg var syv, og jeg prøvede at snakke med noget af personalet på stedet. Jeg forstod ikke helt, hvad det var, men jeg kunne forstå, at det var ganske forfærdeligt, og det var ikke rart. Det kunne jeg slet ikke holde ud. Der blev aldrig lyttet til det, jeg sagde. Jeg fik at vide, at det var mig, der var hysterisk, og at jeg løj i billeder - men hvordan går man som 7-årig og finder på den slags ting? Jeg blev ikke engang undersøgt. Og det, jeg fik ud af det, var, at jeg fik at vide, at jeg skulle tage imod noget chokolade fra den her dreng."

En anden fortæller om en pædagog, der rekrutterede piger til pornooptagelser:

Kvinde A i 20-erne: "På min ungdomspension var der en pædagog, som skaffede tre piger arbejde inden for pornobranchen. De var femten og seksten år. Han brugte sin fritid som fotograf og tog billeder af den ene pige, som hun skulle bruge til modeljob. Det blev en dille på pensionen. Han har også taget billeder af mig, som jeg ville bruge til at prøve lykken som børnemodel. Han sendte mig dem dog aldrig. Kort efter kom to af pigerne i Ekstra Bladet som side 9-piger. Han bakkede dem op i, at de gjorde det. Vi var flere, der blev smidt ud på grund af hashrygning, og derfor gik der cirka halvanden måned før jeg igen så min veninde, som var en af de tre piger. Det var ved den lejlighed, hun med skam i stemmen fortalte mig, at hun var pornomodel. Pædagogen havde skaffet forbindelsen for hende og en anden pige fra pensionen. Hun var blevet tilbudt 1.200 kr. for at lave en lesbisk serie med den anden pige. Jeg ved ikke, om de andre piger fortsatte med at 'arbejde' der, eller hvad de har gjort. Men det skal siges, at pædagogen blev opsagt, uden at jeg kender begrundelsen. Jeg var så misundelig på de piger, der var hans kontaktbørn, fordi han gjorde forskel på os og dem. De måtte være længere ude om aftenen, og han gjorde generelt forskel på dem og os. Men jeg har ondt af dem for den pris, de har måttet betale for opmærksomheden, og jeg priser mig lykkelig over, at jeg bare var en fladbrystet tøs."

Plejefamilier – fysisk afstraffelse og seksuelle overgreb

Flere fortæller, at de er blevet slået¹ i plejefamilien - Ulrik og hans brødre er allerede nævnt, men de er langt fra alene med den oplevelse. Flere omtaler det, men oftest meget kortfattet. Der tales om, at man fik ”tæsk” eller ”bank”, og en fortæller om tæsk ”med et frossent brød”. Én nævner, at han på et tidspunkt fik ”en flyvetur inde fra stuen og ud i køkkenet... Det sved.”

Én skriver om et forløb, hvor hendes bror blev slået af plejemoren:

Bodil: ”Jeg var vant til at passe på og tage ansvar for mine små søskende, fra jeg var helt lille. Det fortsatte jeg med i plejefamilien. Når de var i knibe, fik jeg det meget dårligt. Det føltes som om, det gjorde mere ondt på mig end på dem. Min lillebror reagerede på alle svigtene i vores barndom ved at stjæle, og jeg kan huske i en situation, at én af mine plejeforældres afstraffelsesmetoder var at piske ham med en livrem under bruseren på badeværelset. Jeg var magtesløs overfor det, for jeg kunne ikke bare banke mine plejeforældre, sådan som jeg var vant til at banke drengene i hans klasse, når de mobbede ham. Min bror var ordblind, og min plejemor havde sat sig for at lære ham at læse. Derfor skulle han hver eftermiddag læse lektier med hende nede i køkkenet. Jeg vidste, at han hadede det. Det gjorde jeg også, for når der var noget, han ikke kunne læse, så blev hun hurtigt utålmodig og kunne finde på at råbe ad ham: ’Nu har jeg sagt det til dig hundrede gange. Nu må du da snart have fattet det.’ Det var meget ydmygende for ham, og det endte ofte med, at han sad og græd. Jeg var meget nervøs og bange, for jeg kunne høre det hele fra mit værelse. Indimellem slog hun ham også, gav ham en lussing, når hun mistede tålmodigheden og råbte nedladende ting til ham. Jeg sad tit og græd på mit værelse, for jeg syntes, det var så synd for ham, og jeg kunne ikke gøre noget for at hjælpe ham. En dag gik hun helt amok og bankede hans hoved ind i radiatoren. Jeg kunne høre det runge gennem rørene op til mit værelse. Det var forfærdeligt. Min bror græd højt og forskrækket. Min plejemor blev åbenbart overrasket over, at hun havde reageret så voldsomt. Jeg kunne høre, at hun forlod køkkenet og gik udenfor. Jeg var fuldstændig lamslået og havde kun én tanke i hovedet: Nu skulle det stoppe. Jeg vidste, at jeg var den eneste, der kunne stoppe det, og jeg var kun tretten år gammel. Fuld af angst rejste jeg mig, gik ud af mit værelse og ned ad trapperne, gennem køkkenet forbi min grædende bror og ud på gårdspladsen. Jeg kunne se hende nede på marken og råbte så højt, jeg kunne: ’[Plejemor’s navn] kom herop!’ Hun kom op til mig, og jeg snerrede ind ansigtet på hende, at hvis hun én eneste gang til bare så meget som rørte ved min bror igen, så skulle jeg sørge for, at både plejehjemsforeningen, børneværnet og politiet fik det at vide. Jeg ved ikke, hvor jeg fik modet fra, for jeg var skrækslagen, men jeg fik det sagt og gik igen lige efter. Siden rørte hun ham ikke. Det er forfærdeligt at være vidne til, at dem, man elsker, bliver behandlet så dårligt, og at man ikke kan stille noget op over for det.”

¹ Fysisk afstraffelse af børnene i plejefamilier har ifølge oplysning fra Socialministeriet været ulovlig i hele den periode, beretningerne i TABUKA-materialet dækker.

Der er også nogle, der fortæller om seksuelle overgreb under anbringelsen i plejefamilie. To kvinder har skrevet beretninger om seksuelle overgreb fra plejefamiliens egne børn:

Kvinde A i 30-rne: "Det hele startede en aften, hvor vi var alene hjemme. Jeg var næsten lige flyttet ind, og jeg var lige fyldt femten år. Min plejebroder var tre år ældre. Den aften drak vi os fulde sammen. Det, der skete, skal ses i lyset af, at jeg stort set hele min barndom er blevet seksuelt misbrugt af forskellige mænd. Både af fremmede, familiemedlemmer og af en stedfar. Jeg havde ikke fortalt nogen om disse oplevelser, jeg havde holdt det for mig selv. Vi blev temmeligt fulde den aften, og det endte med, at vi havde samleje. Man kan sige, at jeg var med på det første gang. Jeg ved ikke hvorfor, for jeg vidste godt, at det var forkert. Dagen efter havde jeg det forfærdelig dårligt. Jeg havde verdens dårligste samvittighed og skammede mig. Jeg besluttede, at det aldrig skulle ske igen, for det føltes helt forkert at have samleje med en plejebroder. Det var lidt en følelse af blodskam. I tiden efter kunne jeg ikke rigtig se ham i øjnene, fordi jeg skammede mig. Min plejebroder begyndte derefter at komme ind til mig om natten, når han havde været til fest. Han ville have samleje, og jeg ville ikke. Men flere gange gjorde jeg ikke modstand, for jeg var ligesom indrettet til bare at lystre og cutte hovedet fra og køre på automatgear. Når han gjorde det, var det ligesom alle de andre gange med misbrug, jeg har oplevet: Jeg var ikke tilstede, det var bare min krop – det var jeg så vant til. Bagefter, når han gik ind til sig selv, lå jeg tit og græd. Jeg skammede mig som ind i helvede, og jeg havde en enorm skyldfølelse, for jeg var jo med til det første gang, så jeg følte, at han kunne tillade sig det. Det var jo min egen skyld.

Jeg har nu som voksen tænkt meget over disse oplevelser, og jeg er stadig langt fra færdig med at bearbejde dem, fordi jeg har så stor skyldfølelse. Jeg er stadig bange for at sove, og jeg er enormt bange for at være alene. Både eksistentielt alene, og for at være alene hjemme. Jeg har en stor knude i maven af en slags angst, som jeg ikke kan placere eller forklare. Men jeg kan mærke den, og den hænger blandt andet sammen med de oplevelser, jeg havde med min plejebroder.

I de næsten fem år, hvor jeg oplevede disse situationer om natten, opførte jeg mig ind i mellem, som om jeg var med på det – forstået på denne måde, at vi nogle gange drak os fulde og fik snakket om alt mellem himmel og jord. Men det var altid, når han havde lyst og aldrig omvendt. Jeg kunne på et plan snakke bedst med ham af alle i plejefamilien. Han var til dels forstående over for mine oplevelser med mine plejeforældre, og til dels syntes jeg, at han var den mest humane i plejefamilien. Men problemet var, at han altid ville have samleje med mig bagefter. De hyggelige stunder, hvor vi bare snakkede, skulle betales med samleje. Set i bakspejlet var det også for mig en sygelig trang til at opnå accept fra mine plejeforældre. Accepten fik jeg aldrig, og dermed kunne jeg på en sygelig måde få en lille del af mine plejeforældre ved at acceptere samleje med min plejebroder.

Når alt dette foregik i nattens mulm og mørke, var jeg utroligt bange for, at mine plejeforældre skulle opdage det. Jeg var utroligt bange for mine plejeforældre i forvejen, og jeg blev aldrig accepteret som en del af familien. De involverede sig aldrig følelsesmæssigt, og de var ikke engageret i mit liv. Faktisk

vidste de ingenting om mig. De vidste ikke, hvad jeg tænkte og følte om mit liv som anbragt. Og for den sags skyld om at være en ung med en helvedes tung bagage fra barndommen. De spurgte aldrig til min historie, de spurgte aldrig til, hvordan jeg havde det. De gik rundt og skabte vildt forvrængede billeder af, hvad jeg var for én. Jeg har mange eksempler på lige præcis det. Når mine plejeforældre syntes, at der var problemer af en eller anden art, så var det altid mig, der var skydeskiven. Det var totalt ydmygende for mig, og jeg indordnede mig bare. På et tidspunkt var jeg overbevist om, at jeg ikke var mere værd end én, man kunne skyde al skylden på. Jeg prøvede at overbevise dem om, at det slet ikke hang sammen på den måde, men de lyttede aldrig.

Min plejebroder blev jo ved med at komme ind om natten - altid i en brandert - og ville have samleje. På et tidspunkt havde jeg bestemt mig for at holde fast ved mit nej. Det resulterede i, at han rev mine trusser itu og gennemførte samlejet alligevel mod min vilje. Bagefter gik han ind til sig selv, og jeg lå igen og græd. Jeg begyndte at opgive, jeg blev ligesom handlingslammet, og jeg blev for alvor bange for ham. Mit værelse lå lidt afsides, og jeg havde ingen lås på min dør. Jeg kan ikke huske, om jeg bad om at få lås på. Men jeg ønskede inderligt at have det. Mine mareridt har altid haft en sekvens af handlingslamelse.

Jeg synes stadig i dag, at det er fuldkommen forkert at have samleje med sine plejesøskende. Disse oplevelser har skabt et forvirret billede af mig selv og et forvirret billede af, hvad jeg har ret til at sige nej og ja til. Jeg har stadig ikke fået bearbejdet denne oplevelse, og det er sikkert, fordi jeg føler, at jeg selv er ansvarlig for, hvad der skete den gang. Jeg har det utrolig dårligt over denne gentagne oplevelse, jeg havde i de næsten fem år, jeg var anbragt der."

En anden kvinde har skrevet:

Kvinde B i 20-erne: "Det, der er vigtigt, er den magt, der har fået lov at køre i så ulækker grad. For vi taler jo om børn. Og lige så søde børn kan være, lige så lede kan de være ved hinanden. Jeg tror, at det handlede om magt og om at pisse territoriet af. Min plejebroder har hele tiden skullet understrege for sig selv, at han havde magten. Jeg tror ikke, at det var en udnyttelse af os. Alt det, der skete, var meget knyttet til mobning. Derfor tror jeg, at min søster holdt sig til ham - som ren overlevelse for ikke at blive lukket ude. Det var ham, der var chefen, og ham der bestemte: 'Kom, vi vil ikke have hende med.'

Jeg kan ikke huske, hvornår der kom et seksuelt element ind. Måske var det, da jeg var en tolv år. Det var mest min søster, det gik ud over. Han gav mig til sine venner. Han ville først slås og røre, det var dér, han begyndte. Og senere steg hans og hans venners interesse for det andet køn. Det er svært at omtale en dreng på tolv-tretten år som et ondt menneske, det tror jeg slet ikke, han var. Men der har ligget en tilfredsstillelse i at jorde os på den måde. Det var en anden måde at pisse territoriet af at gå direkte hen til én: "Nu vil jeg gerne pille, nu vil jeg gerne udforske..." Jeg har en veninde, som også legede seksuelt med sin plejebroder, men det var gensidigt. Jeg ved, at vi ikke følte det sådan. Jeg følte, at det var noget, man skulle gøre for at undgå at blive holdt ude og mobbet. Skal jeg være ærlig, så må han have været helt klar over sin magt. Han gjorde

det jo også i smug - det var ikke sådan, at han gik og gramsede på os offentligt, det var kun i smug. Det stod på længe. Nogle gange mere end andre - han var jo lunefuld. En periode var det nærmest en tradition, at det skete hver gang, vi var ude hos [noget af plejefamiliens familie], så jeg hadede at komme der. Det var ikke, som hvis det havde været min plejefar. Det var sværere at forholde sig til - vi var jo jævnaldrende. Og det var også en anden interesse for mig i stedet for, at han vaskede mig i sneen - det gjorde han tit, og jeg hadede det - eller tyrede en bold efter mig.

Han uddelte mig. Jeg kan huske, at når hans ven var med, så sagde han: 'Tag hende, så tager jeg [søsteren].' Da jeg så begyndte at få bryster, blev jeg mere interessant - men jeg har fortrængt meget. Der er meget, jeg ikke kan huske. Der var én i familien, der vidste det. [Vedkommende] spurgte mig en gang på en måde, der viste det. [Vedkommende] har også vist det for min søster. Og [vedkommende] ved det sgu også i dag. Men [vedkommende] gjorde intet. I perioder har jeg det i dag sådan, at jeg ikke ser mig selv som én person samlet i en krop. Så har jeg fjernet mig selv fra kroppen. Det gør man jo, når ens krop bliver smadret. Hvis jeg i de perioder begynder at tænke på min krop seksuelt, så føler jeg mig så beskidt. Så grumset. Så kan jeg godt lide at blive aet, men det der med det seksuelle... Jeg tror, at det er, fordi jeg har skudt det til side, jeg har ikke villet have mænd ind. Det har betydet meget for mit syn på mig selv. Jeg har svært ved at tage mig selv alvorligt, og jeg er meget afhængig af, hvad andre mener om mig."

Enkelte fortæller om overgreb fra deres plejefar:

Kvinde B i 30-rne: "Jeg har svært ved at fortælle om det overgreb, som blev begået af min plejefar. Nogle ville måske ikke kalde det et overgreb, men det er jeg uenig i, fordi det har haft så stor indflydelse på mit liv. Under hele mit ophold i plejefamilien fungerede alt efter min plan. Jeg kom til at se mine plejeforældre som forældre, og jeg tog fuldstændig min plejefar til mig som far. Her kommer det, jeg betragter som et overgreb, ind. Da jeg var atten, skulle jeg flytte. På et tidspunkt dukkede min plejefar op på mit værelse og satte sig ved siden af mig. Det så jeg ikke noget forkert i - han var jo min far. Han fortalte, hvor ked han var af, at jeg skulle rejse, og han bad om et farvelkys. Det gav jeg ham så på kinden. Men det stillede han sig ikke tilfreds med, han bad mig om et tungekys. Det fik mig til at rejse mig og gå. Fra den aften har jeg ikke talt med ham. Den aften følte jeg, at jeg havde mistet endnu en far. For nogle kan det synes som småting. Men for mig var det en verden, der brød sammen. Mit dilemma ligger i, at jeg ikke ønsker at skabe splid i en familie, jeg har været glad for at være i, og som har givet mig så meget. Men det, han gjorde, var ikke acceptabelt. Det kan sætte store ar på et barns sjæl."

En anden oplevede også forsøg på seksuelle overgreb fra plejefaderen og fortalte det til sin sagsbehandler, uden at det fik konsekvenser. Flere år efter læste hun sin sagsmappe og opdagede, at anklagen blev afvist, fordi plejefaren påstod, at hun tidligere havde lagt op til manden i en anden familie, hvor hun havde været ung pige i huset: "Der har man valgt at tro ham, fordi jeg jo bare var institutionsbarnet, og han var en stor læge. Da jeg

læste det – jeg følte mig simpelthen så voldtaget... Hold kæft, hvor jeg tudede... Hold kæft, hvor gjorde det ondt.” Sagsbehandleren har nu undskyldt det, han har skrevet, og har sagt, at han var så ung og uerfaren, og at han i dag er klar over, at det var en fejl.

Flere fortæller om mobning og ydmygelser i plejefamilien. Henriette og Annegrete er nævnt ovenfor. I kapitel 12 er en tredje, der har været anbragt hos slægtninge citeret for, at hun oplevede opholdet i familiepleje som ”hæsligt, hæsligt, hæsligt”. Hun blev blandt andet udsat for voldsom forskelsbehandling i forhold til sine plejesøskende. Hun er en af dem, der er blevet slået, noget hendes plejesøskende ikke blev. En fjerde fortæller om sin oplevelse af at blive ydmyget:

Signe: “Det var sådan, at jeg stort set aldrig havde venner med hjem, fordi de aldrig følte sig velkomne. Og de kunne også mærke, at jeg ikke følte mig velkommen. Jeg foretrak at besøge mine venner hjemme hos dem, for der kunne man være sig selv, og man følte sig i den grad velkommen. Deres forældre spurgte altid, hvordan jeg havde det osv. Det var et utrolig rart fristed, og lige så snart der var en mulighed for at sove dér, så sprang jeg til. En dag blev jeg kaldt op til en samtale hos mine plejeforældre – det var i øvrigt tit sådan, det foregik, at jeg skulle op til samtale, når de syntes, at der var et eller andet problem med mig. De fortalte mig, at de havde fundet ud af, hvorfor jeg aldrig havde venner med hjem. Det var, fordi jeg var en nærig pige, og når man var nærig, så var der ingen, der ville være venner med en. Der sad de to og fortalte mig, at jeg var en nærig pige, og derfor ingen venner havde! Det var en enorm følelse af afmagt, ydmygelse og en følelse af at blive totalt overset. Jeg var og er af natur en meget gavmild person. Det er jeg blevet opdraget til af min mor. Man kan sige en masse skidt om hende, men hun har i hele livet lært mig at være gæstfri og gavmild. Så det lå så langt fra mig, som det overhovedet kunne, at få puttet denne etiket på mig.

Jeg havde også mange ydmygende oplevelser med min plejesøster og min plejebroder. Engang blev jeg kaldt op, og denne gang var det min plejebroder og min plejemor, der skulle fortælle mig noget. I deres øjne havde jeg bevidst stjålet min plejebroders sokker, endda adskillige par! Vi havde et system med at skrive vores navne på strømperne, så de ikke forsvandt i vasken. Men problemet var, at jeg på et tidspunkt ved en fejl havde købt strømper i en forkert størrelse. Endda for mine egne tøjpenge, som jeg fik fra kommunen - mine plejeforældre gjorde meget ud af at adskille økonomien, de brugte aldrig penge på mig af deres egen lomme. Men jeg havde helt korrekt skrevet navn på strømperne, og jeg tænkte, at jeg ville kogevaske dem, så de kunne krympe. Jeg blev så kaldt op, og min plejebroder og plejemor skældte mig ud over, at jeg havde stjålet hans strømper og skrevet mit navn på dem. Jeg prøvede som sædvanlig at forklare situationen, men som sædvanlig havde min plejemor bestemt på forhånd, at jeg var en tyv og en person, der løj. Jeg har aldrig løjet over for mine plejeforældre... Min plejebroder fik alle mine nye strømper, og jeg måtte bare bukke under. Senere samme dag kom jeg ind på mit værelse, og der lå nogle gamle udslidte strømper, som min plejebroder i smug havde lagt på min seng. Det var totalt ydmygende. Det er først for nylig, jeg er kommet af med et bestemt mareridt om denne oplevelse. Jeg har i det hele taget i mange år haft mareridt om mine ple-

jeforældre.”

B. Tilsyn

... så man ”ikke føler sig prisgivet”

Det er karakteristisk for de situationer, hvor der fortælles om overgreb eller meget belastende forløb i plejefamilier og på opholdssteder (”private institutioner”), at tilsynet med børnene ikke har fungeret. Det har ikke afdækket forholdene og grebet ind. Mange har kritiske beretninger om konkrete forløb med tilsynet, og der er kun få, der fortæller om et tilsyn, de har oplevet som godt. Samtidig understreges det generelt, at det har været vigtigt at have et fungerende tilsyn. Flere giver udtryk for, at manglen på et sikkert tilsyn har haft stor betydning for dem.

Langt de fleste udtalelser om tilsyn drejer sig om tilsyn med børn i plejefamilier. Det er ikke altid klart, hvem der tales om som tilsynsførende. Det kan være en kurator eller familieplejekonsulent, en sagsbehandler eller en anden. Enkelte foreslår også, at det i fremtiden kunne være ’barnets støtteperson’. Det afgørende ser ud til at være, at det er en person, som kan give barnet sikkerhed for, at det kan nå de myndigheder, der bestemmer i sagen. Én nævner, at der skal være ”mulighed for at have adgang *ud* af huset, hvis der er noget, man godt vil tale om.” En anden ønsker: ”En eller anden *udenfor*, som barnet kunne tage kontakt til og sige: ’Jeg synes ikke, det går det her’, og så eventuelt få vedkommende til at tage kontakt til institutionen og sige: ’Barnet har det ikke godt her.’” Betydningen af en sådan mulighed understreges af en tredje, der taler om at have ”et sted udenfor”, så man ”ikke føler sig prisgivet”.

Nogle udsagn viser, hvor vanskelig opgaven kan være. Én nævner problemet med at se ind bag plejefamiliens eller opholdsstedets facader/parader:

Lotte: ”Hvis man skulle sikre det her, ville det være godt, hvis der kom nogen regelmæssigt på uanmeldt besøg. Tilsynsførende, både i plejefamilie og på opholdssted – at de bare kom sådan uanmeldt, så de bedre kunne se, hvad der egentlig skete... På det sted, jeg for eksempel var, havde mine plejeforældre en fantastisk evne til at få tingene til at se rigtig godt ud udadtil - ligesom en dysfunktionel familie - når der kom supervisor, tilsynsførende. Men lige så snart de her mennesker var gået, kørte karrusellen igen, og så var det et helvede at bo der.”

Tilsynet efterlyses ikke kun som en kanal for kritik eller ønsker rettet mod plejefamilien. Der efterlyses også en fortrolig voksen, som man kan tale med om alle ting knyttet til anbringelsen. Der nævnes samværet med forældre og søskende men også forhold, som barnet af forskellige grunde ikke ønsker at dele med plejeforældrene. Der nævnes blandt andet forhold vedrørende forældrene, hvis plejeforældrene ikke kan lide forældrene, eller der er konflikt mellem dem.

Fortrolighed med børnene eller veninde med plejeforældrene

Det er et tilbagevendende ønske, at den tilsynsførende skal sikre fortrolighed med barnet, fordi det ellers ikke kan bruge vedkommende. Og det er også et tilbagevendende tema, at tilsynsførende har sat fortroligheden over styr ved at være for tæt på plejeforældrene. Én har ved anbringelsen oplevet at have en kurator, der var søster til plejemoren, så hun ikke turde sige nej til plejefamilien, selvom hun ikke brød sig om den. Lotte fortæller i kapitel 12, at hun oplevede det opholdssted, hun var på, som et fængsel med en meget autoritær leder. Kort tid efter anbringelsen forsøgte hun at komme væk fra stedet og kontaktede både sagsbehandler og stedets supervisor. Sagsbehandleren havde ”den der ’jeg ved bedst-holdning’” og tog sig ikke af det. Lotte fortæller om supervisoren:

Lotte: ”Jeg havde den der supervisor, som skulle supervisere mine plejeforældre... Han var så inhabil, som kan overhovedet kunne være, fordi han udviklede det her personlige forhold til mine plejeforældre. De gik ud og spiste sammen, og han lånte deres sommerhus og omvendt, og de hyggede sig sammen og tog på ferie sammen, og han passede deres børn privat og sådanne ting. Det samme skete for vores kurator. Min plejefar var ekstremt manipulerende, ekstremt god til at sætte facader op og få tingene til at virke – Ih, åh så godt. Og de hoppede på den med begge ben. Alle sammen. Derfor synes jeg, at det er rigtig, rigtig vigtigt, at der bliver tilknyttet én repræsentant, eventuelt uafhængig af det offentlige, der kommer og ser til børnene og snakker med dem om, hvordan de har det.”

Selv følte hun sig ”utrolig svigtet af alle de mennesker, som for mig at se var ekstremt inhabile i deres arbejde”. En anden fortæller om sin sagsbehandler:

Sille: ”Det er meget, meget vigtigt, at sagsbehandleren ikke har en personlig relation til den familie, man kommer ud til... I den plejefamilie, jeg boede i, skulle en socialrådgiver komme og se til os en gang imellem. Han var åbenbart en ven af familien og modarbejdede os børn og vores mor. Han kunne ikke lide os, og det kunne de heller ikke. Det kunne de sidde og snakke om over kaffen og spise kage... Det der med at tale i et privat rum, som man skal med sådan nogle, oplevede vi ikke ret meget... Vi var fuldstændig klare over, at så gode venner, som de var med ham, ...så kom de klager, vi havde over dem, sgu ikke videre. Og vi havde altså nogle, der var værd at gå videre med. Det vidste min mor også, og det var hende, der fik taget kontakt til kommunen og sagt: ’Det her kører ikke.’ Det kunne hun på det tidspunkt, det var heldigt nok.”

En tredje oplevede det meget, som Sille gjorde:

Majbrit: ”Jeg følte ikke, jeg havde en kontaktperson. Jeg følte, der kom en ud fra plejehjemsforeningen – familieplejen - som min plejemor var småveninde med i forvejen. De sad bare og udvekslede kage- og bolleopskrifter. Det eneste, jeg kunne bruge hende lidt til, var, at hun havde en datter, som jeg kendte, som også brugte meget sminke. Det var meget sådan noget, det kørte på, at man ikke måtte bruge make-up. Og det kunne hun så fortælle, at hendes datter også proppede på.”

Ønsket om fortrolighed med den tilsynsførende svarer til den stærke betoning af fortrolighed, der understreges i kapitel 3 i forbindelse med overvejelserne om, hvad der skulle

til, for at man kunne åbne sig for de voksne om sine problemer. Flere nævner, at tillidsproblemet også har været der, selvom kontakten mellem de voksne umiddelbart ikke har virket specielt tæt. Én trækker det skarpt op: "Jeg var *hunderød* for, hvad de forskellige personer skulle fortælle til hinanden." En anden fortæller, at det ville hjælpe, "hvis man tog rigtig langt væk fra det sted, som måske kunne være problemet. Jeg har tit tænkt på, om min plejefamilie stod og lyttede ved døren, når der kom sådan en kontrollant... Det er jo sådan, at man ikke vil have, at dem, der er problemet, skal få det at vide, for så kan der jo ske store ting." En tredje fortæller omvendt, at hun med sin tilsynsførende "har gået ture og sådan noget. Det har hjulpet, fordi man kommer væk fra familien, og det er dem, det hele handler om."

Én ser lighedstegn mellem situationen i hjemmet og i plejefamilien, når fortroligheden ikke er der: "Det bliver nemt sådan, at man måske ikke tør sige noget, for så gør man plejeforældrene vrede. Det er lidt det samme, som da man var derhjemme, ikke? Så har man igen gang i den konflikt."

For nogle har fortrolighed ikke været det første problem - flere nævner, at de næsten ikke har set de tilsynsførende. Én nævner, at "kommunen var indblandet i meget, men de var aldrig oppe og se til os." En pige, der voksede op i en plejefamilie, hvor hun havde store problemer, konstaterer, at sagsbehandleren skulle "sikre sig, at det fungerede i familien. Men jeg har aldrig haft nogen kontakt til ham. Fra jeg var otte år var det én gang om året." Og grunden til, at han kom, var, at hendes mor insisterede på at se hende. Hun konkluderer på den baggrund, at "jeg kunne godt have ønsket mig en månedlig kontakt til en god sagsbehandler." En anden fik besøg - men det var ikke til ham:

Karl: "Den kontaktperson, jeg havde, havde jeg overhovedet ikke mulighed for at snakke med selv. Jeg følte faktisk, at hver gang, hun trådte ind i stuen, så var vi i vejen. Vi skulle bare ud."

Enkelte har ikke selv kunnet se relevansen af at tale med den tilsynsførende. Én svarede benægtende, da han i elleve-tolvårs alderen blev spurgt, om han havde lyst til at møde den tilsynsførende. Han ville hellere ud at lege. Derfor så han hende ikke i to år, så "hun vidste stort set ikke, hvem jeg var." Han anbefaler, at man fastholder, at barnet skal møde den tilsynsførende. En anden kan dog godt forstå, at en dreng på ti ikke gider, for det er sjovere at lege med kammeraterne end "at sidde på en stol i cirka to timer og høre på, at nogle voksne voterer." Mødets form ser i dette tilfælde ud til at være en blokering i sig selv. Nøjagtig som det er for en dreng og hans bror:

Dan: "Jamen så gik de med ned på værelset, og så småfniste man lidt, fordi man skulle snakke med en voksen... Det var sådan lidt: 'Hvordan går det så?' Man følte ikke, at man kunne være helt seriøs på nogen måde: 'Du kommer her to gange om året og forventer, at jeg skal fortælle hele lortet.'"

Betydningen af et velfungerende tilsyn

Der er i TABUKAs materiale enkelte eksempler på et tilsyn, som fremhæves som positivt for barnet og refereres med glæde. Stines kontakt til sin socialrådgiver - "onkel Peter" - er et eksempel. Rikke så, som citeret i kapitel 12, frem til, at hendes sagsbehandler kom, "og jeg havde en masse at fortælle hende, nogle positive ting og sådan noget." Én

fik en ny konsulent, som han følte var mere ”*min* konsulent end mine plejeforældres... Han hørte på, hvad *vi* sagde. Det havde vi jo ikke oplevet før.” En anden har haft samme ”konsulent”, fra han var syv år, og han har stadig kontakt til hende. Det har han haft både i plejefamilien og privat og ”[jeg] kunne snakke med hende om nogle ting, jeg ikke kunne snakke med andre om.” Han synes, at hun har gjort det ”ekstremt rigtige” ved selve tilsynsbesøgene:

Oliver: ”Hun har været på almindeligt besøg, hvor begge plejeforældre har været der. Derefter har hun så spurgt: ‘Kunne du tænke dig, at vi to snakkede sammen? Jeg henter dig fra skole, og vi tager et eller andet sted hen og så snakker vi.’ Det er altså top dollar! Så får du også sagt lidt mere.”

Én fremhæver en tilsynsførende, som kom efter to dårlige forgængere, og som brugte mange kræfter på at nå ind til hende for at få hendes fortrolighed, så hun endelig kunne tale om sine store problemer i plejefamilien. Det tog den tilsynsførende næsten tre år at få hendes fortrolighed.

Barnet skal kunne vælge og kunne klage

Der er i de citerede eksempler indirekte mange forslag til forbedringer af tilsynet. Andre forslag formuleres direkte. Enkelte foreslår, at tilsynspersoner skal uddannes bedre. Én foreslår, at man bør benytte tidligere anbragte som tilsynspersoner, fordi de bedre kan sætte sig ind i det anbragte barns oplevelser. Enkelte taler for to konsulenter – en til plejefamilien og en til barnet. Men andre argumenterer imod det, fordi det ville blive uoverskueligt at forholde sig til. Flere nævner, at tilsynsførende også konkret og synligt skal arbejde for at realisere barnets ønsker og behov. Det nævnes for eksempel som et positivt eksempel, at en kurator arbejdede for at realisere barnets ønske om at komme på ferie med sin far – og at det lykkedes. I det hele taget skal man, som én formulerer det, ”vise interesse for barnet, og at man er der for barnets skyld. Og så kan man sgu tage kaffen bagefter. Så det er jo noget med det helt små: Hvordan er det, man bliver prioriteret? Og hvis man tager kaffen først, så føler man sig eddermaneme også underprioriteret.”

I og med, at den tilsynsførende er så vigtig for det anbragte barn, foreslås det, at ”barnet skal være med til at vurdere, om den konsulent, man nu får tildelt, er god nok til det.” Det handler blandt andet om kemi, og da det ”er baseret på tillid”, så er det vigtigt at finde den rette:

Dan: ”Jeg synes, at barnet skulle have lov til at vælge på en eller anden måde... Hvis hun føler sig utryk ved den kontaktperson, hun får tildelt, så skulle man prøve at skaffe hende en ny. Lytte til hvad barnet siger... For det kan jo være, at barnets meninger ikke kommer helt igennem, hvis hun får en kontaktperson, hun ikke kan sammen med.”

Der er også forslag om, at barnet skal kunne klage over den tilsynsførende:

Signe: ”Man skal oplyse barnet om, hvor det kan klage, når man har en konsulent, man er rigtig utilfreds med. Jeg kan huske, at jeg følte mig totalt alene. Jeg havde nogle konsulenter, som ikke var til stede overhovedet. De kom sådan en gang imellem, og så fik jeg lige pludselig en ny. Jeg havde intet forhold til

nogen af de konsulenter. Og hvis jeg vidste, at jeg havde ret til at klage over dem, så havde jeg sikkert handlet på en helt anden måde. Jeg handlede ikke. Jeg var bare. Det gør man jo. Man er jo plejebarn."

Enkelte indvender dog, at det er svært at klage. Én ville ikke have turdet klage: "Jeg ville slet ikke have selvtillid nok til at forstå, at mine ønsker og behov kunne være rigtige." En anden nævner, at hun ville være i tvivl om sin handlekraft:

Jeanne: "Der skal være en sikring, så man ved, hvordan man klager over de her konsulenter, hvis det nu er en, man ikke falder i hak med. Spørgsmålet er så bare hvordan, for jeg kunne godt forestille mig, at jeg i min egen situation ville være rimeligt handlingslammet og ikke turde handle på mine følelser. Det tror jeg er generelt for mange mennesker og børn. De har ikke fået den følelse, at det er forkert at have det, som de har det. Tværtimod skal du helst være glad hele tiden - og indadvendt vrede og sådan noget."

....

C. Projektgruppens kommentarer

- Beretningerne ovenfor om overgreb og meget dårlig behandling skildrer forhold, som normalt er usynlige eller tabu. De giver os dermed viden om nogle dybt angribelige forhold, som man er nødt til at se i øjnene i forbindelse med anbringelse af børn. Vi kan umuligt sige noget om omfanget i dag. Men det, vi kan se, er tilstrækkeligt til, at vi må gå ud fra, at der også i dag foregår ting, der under ingen omstændigheder må foregå.
- Flere af de forhold, der fortælleres om, har de pågældende ikke omtalt før. Der har blandt deltagerne været en relativt stor åbenhed om overgreb inden anbringelsen, men ikke om overgreb under. De pågældende har derfor gået i mange år alene med deres oplevelser uden at få mulighed for at bearbejde dem åbent. Man kan se tavsheden som et udtryk for, at netop disse overgreb er særlig tabubelagte. Det gør det særlig svært at tale om dem, og de professionelle (tilsynsførende m.v.) skal dermed være endnu mere opmærksomme og omhyggelige i deres kontakt til børnene. Det er vigtigt at bryde det tabu, der er om mulige overgreb under anbringelsen. Man kan hverken forebygge eller hjælpe dem, der udsættes for det, hvis barnet og den voksne ikke kan berøre spørgsmålet i deres dialog om, hvordan barnet har det.
- Nogle af de alvorlige beretninger ovenfor drejer sig om seksuelle overgreb fra plejefamiliens egne sønner mod anbragte piger. Ser man på disse beretninger, så tegner der sig et billede af en situation, som næsten ikke kan undgå at gå galt. Pigerne stod meget yderligt i plejefamilier, som ikke accepterede dem og tog dem ind. De var utrygge og havde ingen fortrolighed til plejeforældrene. De stod lavest i familiens hierarki, tydeligt under familiens egne børn og med stor magtfuldhed mellem børnene. Pigerne var udsatte/mobbede i skolen, og endelig var tilsynet ikke-eksisterende eller for dårligt, uden kontakt og fortrolighed med barnet. I den situation brugte drengene i familien pigerne i deres tidlige seksuelle afprøvning – uanset om pigerne ønskede det. Magtfuldheden blev skærpet yderligere af selve overgrebene, og de fortsatte længe. Nogle af disse mekanismer kan genfindes i de øvrige beretninger også –

marginal placering, ingen fortrolige, stor magtfuldighed. Det understreger, at alle professionelle må være særligt opmærksomme på anbragte børn, der lever under sådanne forhold. Det er de situationer, der åbner for overgreb.

- Overgreb og meget dårlig behandling må forhindres først og fremmest ved at forebygge, at de opstår. Myndigheder og andre aktører må for det første erkende, at problemet eksisterer, og at det må sættes på dagsordenen. Det tabu, der måtte være omkring emnet, må brydes, så man åbent kan erkende, at der er en risiko, man må forholde sig til. Der må skabes rammer for en bred faglig debat og uddannelse af de professionelle og især af plejefamilierne, så de bliver bevidste om risikoen og er rustede til at handle i forhold til den, hvis der er tegn på det.
- Samtalen med anbragte børn er afgørende også i denne sammenhæng. Systemet må tage ansvar for et etablere den fortrolighed mellem det anbragte barn og mindst én professionel, der kan gøre det muligt for barnet at tale om, hvad det oplever, og hvordan dets liv er. Det er systemets ansvar, uanset hvor vanskeligt det kan være at etablere en sådan fortrolighed. Anbragte børn er alt for udsatte til at være uden mulighed for fortrolighed med ansvarlige voksne.
- En forbedring af tilsynet - ikke mindst i familiepleje og på opholdssteder - er helt centralt. Beretningerne viser, at det har været alt for fraværende. De tilsynsførende har ofte haft en uklar rolle, og de har været alt for dårlige til at få kontakt med børnene og tale ordentligt med dem om deres situation. Tilsynet må være regelmæssigt, mindst hvert kvartal, så der kan holdes en stabil kontakt til barnet. Og barnet skal altid kunne nå den tilsynsførende telefonisk - og føle sig tryk ved at gøre det. Børnene skal i praksis være i centrum for den tilsynsførende. Eventuelle opgaver med supervision eller støtte til plejeforældre må ikke skabe problemer for kontakten til barnet. Hvis der er risiko for det, så må supervision og støtte ydes af andre end de tilsynsførende.
- Børnene må informeres om deres rettigheder. Både skriftligt og i den daglige dialog med de professionelle. Det skal ske i en form og et sprog, børnene kan forstå.
- Hvis sagsbehandleren eller kuratoren ikke kan udfylde opgaven med at være en stabil, gennemgående og troværdig fortrolig for børnene, så må det sikres på anden vis. Det er oplagt at gøre det ved at indføre barnets støtteperson.
- De, der har været udsat for urimelig behandling eller overgreb under anbringelsen, må have psykologhjælp eller anden støtte ud fra den enkeltes valg. Muligheden må ikke være tidsbegrænset, fordi det ofte først er muligt at bearbejde sådanne overgreb lang tid efter, at de er sket.
- Myndighederne må gennemføre undersøgelser og forskning, der kan afdække, hvordan forholdene er i dag, både med hensyn til omfanget og karakteren af dårlig behandling og overgreb. Vi skal have et sikkert overblik over, hvor problemerne er. Uden det kan man hverken forebygge eller tage sig ordentligt af dem, der har været udsat for overgreb.

August 2009

As historie

A er en pige på 16 år, som kommer i Baglandet i Aalborg. Hun har fortalt sin historie til ansatte i Baglandet og til repræsentanter for Landsforeningen TABUKA. A bliver hjulpet af Baglandet og TABUKA, der blandt andet forfølger As sag overfor de kommuner, der har haft ansvaret for hendes anbringelser og har ansvaret for de anbringelsessteder, der har svigtet. As mor er informeret om Baglandets og TABUKAs samtaler med A og samtykker i de initiativer, der tages. Dette resumé er godkendt af A og hendes mor.

A blev anbragt i 1996 som 3-årig i en plejefamilie og var der i godt et år. Hun blev ikke behandlet godt i familien. Under anbringelsen blev hun blandt andet udsat for seksuelle overgreb fra familiens to drenge, der var 8-10 år. Drengene legede seksuelle lege med hende, som hun ikke forstod, men som hun oplevede og stadig oplever som alvorlige seksuelle overgreb. Hendes mor forsøgte at gøre noget ved det, og det endte med, at A blev hjemgivet, uden at A fik nogen hjælp ift. overgrebene. A mener, at plejefamilien stadig har plejebørn, og kommunen har aldrig forholdt sig til overgrebene.

A siger om oplevelserne: *"Jeg kommer aldrig over det. Men jeg har det godt i dag. Har det godt med skolen og venner og sådan noget, så jeg synes ikke, at jeg har behov for at tale med en psykolog om det. Jeg kunne godt prøve, men – jeg synes bare, at det er træls, at de der flash backs kommer tilbage."*

Efter en del år hjemme blev A igen anbragt som 13-årig på en amtslig institution for unge. Hendes oplevelser på institutionen svarer meget præcist til det, en anden ung, der kommer i Baglandet, og som var på institutionen lige inden A, fortæller. De fortæller om en meget svag pædagogisk praksis, hvor pædagogerne stort set ikke var hos de unge i det hus, hvor deres værelser var. De unge udviklede et omfattende misbrug af hash, alkohol og især snifning af lighergas, som pædagogerne ignorerede. De unge var ofte på længere springture fra institutionen, uden at institutionen greb ind. A udviklede et stort misbrug af lighergas. Hun fik det så dårligt, at hun havde flere selvmordsforsøg. Hun var flere gange på hospitalet og endte på psykiatrisk afdeling.

Derfra kom hun til et privat center, der har tilknyttet opholdssteder, familiepleje, intern skole m.v. A var anbragt i centrets regi i 1 ½ år. Hun blev først *"kastet rundt fra sommerhus, til sommerhus til sommerhus"* sammen med forskellige pædagoger. Dernæst blev hun anbragt i fire plejefamilier inden for et år.

I et år gik hun på centrets interne skole. Alle skolens ansatte er mænd. A oplever undervisningen som meget dårlig, og den blev ofte erstattet af film og anden underholdning. Hun fortæller: *"Vi fik ikke nogen faglig støtte i fagene. Jeg fik at vide en gang, at jeg var dum som en dør. Jeg var et nul. Og i min skoleudtalelse står, at jeg var på 4. classes niveau. Nu er jeg lige blevet færdig med 9. klasse, og jeg gik ud med et gennemsnit på 10 efter den gamle karakterskala. De sagde også alt muligt andet. De var bare ikke professionelle."*

På skolen var det en udbredt praksis at fastholde eleverne. A kalder det 'fastlæggelser', fordi de unge blev lagt ned og holdt nede af en eller flere pædagoger. A mener, at det skete i alt ca. 50 gange i løbet af det år, hun gik der. Mindst en gang om ugen. Hun har selv oplevet det 5-10 gange. Hun fortæller om en af dem:

"En gang stod jeg og snakkede med mine klassekammerater, og der kom en pædagog og snakkede med de andre. Så sagde jeg et eller andet til en af eleverne, 'Hold kæft' eller sådan noget. For sjov. Så sagde han, at han ikke ville høre det sprog, og så sagde jeg 'Hold nu kæft' til ham. Eller et eller andet bandeord. Så sagde han: 'Nu gider jeg ikke se på dig mere, nu skal du gå.' Og så gik jeg, jeg gik på en grusvej langs husets væg, og så gik han bag ved mig og begyndte at skubbe rigtig hårdt til mig. Det var ikke bare sådan nogle små tøseskub, han var stor. Så endte det med, at jeg vendte mig om for at forsvare mig, og jeg skubbede igen og prøvede at holde ham væk, for efter det, der skete i plejefamilien, så er jeg ikke så meget for mænd, der kommer for tæt på. Det vidste de udmærket godt på centret. Det endte med, at jeg skubbede ham, og så fastlagde han mig nede i gruset."

Hun fortæller om en anden fastholdelse, at hendes mor fortalte centret, at hun ikke kunne klare, at mænd kom for tæt på hende, og at de måtte være opmærksomme på det. Alligevel blev hun kort efter fastholdt af to mandlige ansatte, der lagde sig oven på hende og fastholdt hende. De blev bare liggende og holdt hende fast i ca. 5 minutter. Hun fortæller, at fastholdelser generelt blev gennemført ved, at hun blev fastholdt så længe, at hun havde grædt indtil hun var helt afkræftet og slet ikke kunne gøre noget. Indtil hun var helt kraftløs. Det var almindeligt, at fastholdelser tog så lang tid.

A fortæller, at der ikke blev skrevet nogen rapporter om fastholdelserne. I stedet undskyldte pædagogerne bagefter: *"Hvis nu det var lovligt, så skulle de skrive en kæmpe stor rapport bagefter, hvor de også skulle tale med mig, og det er ikke sket i et eneste tilfælde. De har bare været nede og sige 'Undskyld, undskyld, det var ikke med vilje og ih og åh'. De prøvede at få mig til at glemme det. De mente jo ikke en skid med den undskyldning, for det var de samme personer, der gjorde det flere gange."*